

MUSTAQILLIK DAVRI SHE'RIYATI

Shoymardonova Fotima

Surxondaryo viloyati. Termiz shahri.

Termiz davlat universiteti akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mustaqillik davri adabiyotining har bir yaratilgan mahsuli o'ziga xos uslubga ega. Shu bilan bir qatorda istiqloq davri she'riyatining ham o'ziga xos bir qancha jihatlari mavjud bo'lib, mazkur maqolada shu kabi masalalar yoritilgan. Ushbu ilmiy maqolada mustaqillik davri she'riyati haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Zamonaviy she'riyat, mumtoz adabiyot, janr, o'zbek she'riyati, mustaqillik, istiqloq.*

Inson yuragi ham bir olam. Uning ham bahor va kuzlari, tong va tunlari, orom va zilzilalari bor. She'riyat yurak sadosi bo'lganidan ana shu murakkab tuyg'ular olamini ifoda qiladi. Shuning uchun ham bir she'rni o'qib quvonsak, ko'ksimiz surur va iftixor tuyg'ulariga to'lsa, ikkinchi bir she'rni o'qib xayolga tushamiz, inson dardlariga oshno bo'lamiz. Shoirlik o'sha tuyg'ularning tabiiyligi va haqqoniyligiga she'rxonni ishontira olishdir. Ishontira olish qobiliyati iste'dodning ibtidosi. o'zbek she'riyatiga nazar tashlar ekanmiz, bu gulshanda ildizi ming yillardan buyon qurimaydigan daraxtlarga ham, endi gullab kelayotgan yosh nihollarga ham ko'zimiz tushishi tabiiy hol.

XX asr o'zbek xalqining boy madaniyati va badiiy tafakkuri tarixida alohida o'ziga xos bosqich sanaladi. Bu davrda o'zbek adabiyotining taraqqiyot yo'lida realistik tasvir tamoyili yetakchilik qildi; badiiy adabiyot ijtimoiy hayotga, insonlar dardiga yaqinlashdi, qalamga olingan mavzular zamon bilan, mavjud umuminsoniy muammolar bilan bog'landi. Eng muhimi, XX asr oxirida birorta o'zbekistonlikning yodidan chiqmaydigan tarixiy voqea sodir bo'ldi, ya'ni 1991-yil 1-sentabrida O'zbekiston mustaqillikka erishdi. Barcha o'quv dargohlarida o'quv yilining birinchi kunida betakror bayramona kayfiyat hukm suradi. Demak, o'sha voqelikdan keyingi davr adabiyoti «Mustaqillik davri o'zbek adabiyoti» deb atalishi tabiiy sanaladi. Badiiy ijodning har bir yo'nalishi – nazm, nasr va dramaturgiya mohiyat e'tibori bilan mustaqillik davrining mavzulari bilan boyidi. Bu holat o'zbek adabiyoti tarixida yangi davr boshlanganidan darak beradi. She'riyat — she'riy asarlar majmui. Dastlab she'riyat deyilganda, umuman, badiiy adabiyot tushunilgan. She'riyat badiiyatga daxldor sanalgan.

Mustaqillik davri ijodkorlarining nasriy hamda she'riy asarlarida o'ziga xos milliy g'urur timsoli gavdalanadi. Xususan, Iqbol Mirzo, Sirojiddin Sayyid, Usmon Azim, Halima Xudoyberdiyeva, Oydin Hojiyeva, Mahmud Toir, Xosiyat Rustamova kabi ijodkorlar she'riyatida o'zbek millatiga xos bo'lgan detallardan foydalanish, xalqona muhit hamda obraz tasvirini yoritishga keng o'rin berilgan. Iqbol Mirzoning "O'zbek" she'rida bu xususiyatlar ko'zga tashlanadi.

Manglayga kaft qo'yib olisga boqsam,
Edildan ko'rinar bo'ylaring, o'zbek.
Tush kabi jimirlab ming yil oqsa ham,
Noming aytar enasoylaring, o'zbek.

Ijodkor she'rda xalqimizga xos insoniy fazilatlar, ma'naviy sifatlarni, azaliy qadriyat va an'analarni qalamga olgan holda o'zbek xalqining tipik umumlashma obrazini yaratadi. She'ning o'zbek xalqiga faxriya sifatida yozilganligi e'tiborga molikdir.

Mustaqillik davri she'riyati mazmunan yangilanib borayotgan she'riyat sanaladi. Shu bilan bir qatorida, turli she'riy shakllar bo'yicha tajribalar ham qilinadi. She'rda ta'sir quvvati, har bir shoirning o'z o'quvchisiga o'z aytar so'zi va o'ziga xos uslubi bo'lishi lozim. Bu dunyoga bir qoshiq, berib ketgin, shoirim - Marhumlar uyg'onsinlar, Uxlolmasin tiriklar. (Usmon Azim) Bu o'tkir va o'ziga xos poetik tabiatli to'rt misrada shoir o'z zamondoshlarining badiiy jihatdan yuksak, ta'sirli, umr-boqiy she'rlar yozishga chaqirayotgandek taassurot qoldiradi.

Shunday she'riy namunalarni o'z tarkibida jamlagan o'nlab shoirlarning to'plamlari aynan istiqlol yillarida dunyo yuzini ko'rdi. Mustaqillik yillarida qator katta va yosh avlod ijodkorlarning o'nlab she'riy kitoblari nashr etildi. Tabiiyki, bu she'riy ko'ngil izhorlarida har bir shoirning o'z badiiy olami, mahorati va histuyg'ulari aks etgan. O'quvchi jahon shumul o'zgarsihlar davrini o'z ko'zlari bilan ko'rgan katta avlod shoirlari ijodida istiqlolga shukronalik, yo iftixor tuyg'ulari bilan sug'orilgan she'rlarga duch keladi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida nasriy asarlar o'z ko'lami va g'oyaviy - badiiy jihatdan tasvir imkoniyatlarning kengligi bilan ajralib turadi. Nasriy asar uchun har qanday hodisani - u katta yoki kichik bo'lishidan qati nazar - badiiy tasvir vositalari, obrazli tafakkur, insonning barcha ruhiy kechinmalari e'tiboriga ko'ra aks ettirish muhim sanaladi. Epik ko'lamdor roman yoki qissalarni o'qib, ma'lum bir davrning ijtimoiy- tarixiy hayoti, insonlarning turmush tarzi, o'y-kechinmalari, ishqmuhabbatdek bebaho histuyg'ularini tasavvur qilish mumkin. Ayni damda badiiy asar o'z muallifining dunyoqarashi, iste'dodi, shaxsiyatining kimligidan ham darak beradi.

Bugungi o'zbek she'riyati kechagi she'riyat emas, balki o'zining ko'pgina, xususan, shakliy-mazmuniy mundarijasiga ko'ra yangilangan poeziyadir. Shu bilan birga, bugungi she'riyat kechagi she'riyatdan uzilib qolgan alohida hodisa ham emas. Ular o'rtasida vorisiylik, uzviylik davom etib kelayotir. Zamonaviy o'zbek she'riyati mumtoz va yangi o'zbek she'riyatining eng yaxshi an'alarini davom ettirgani holda jahon adabiyoti buloqlaridan ham suv ichayapti. Adabiyot kecha dunyoga sots.realizm tuynugi orqali qaragan bo'lsa, bugun uning tafakkur ufqi juda keng. Ayni mana shu keng ufq — badiiy tafakkur erkinligi hozirgi zamon poeziyasini — Istiqlol davri o'zbek she'riyatini vujudga keltirayotgan bosh omildir. Shunga ko'ra, har tomonlama boy she'riyatimizga nazar tashlab, uning bag'rida barcha tamoyillarning izini ko'rish mumkin: realizm, neorealizm, romantizm, simvolizm va bir qator avangard adabiy oqimlarning hayotbaxsh yo'llarida yaratilayotgan bugungi o'zbek she'riyati shoir tafakkurining yagona mafkuraviy iskanjadan xoli ekanligidan, boshqacha

aytganda, chinakam hurligidan dalolat. Yana, shoirning qaysi yoʻnalishda qalam tebratishi emas (zotan, bugun toza bir yoʻnalishning oʻzi yoʻq, ular oʻz taraqqiyot yoʻllarida bir-biriga taʼsir qilib, sinkretik manzara kasb etib borayotir), balki qanday isteʼdod bilan yozayotganligi hamda azaliy muhoraba — zygulik va yovuzlik jangida qaysi tomonda turganligi tobora muhim boʻlib borayapti.

Xulosa qilib aytganimizda mustaqillik davri oʻzbek sheʼriyati milliy adabiyotimiz rivojlanish bosqichida ekanidan darak beradi. Sheʼriyatimizning kelajagiga umid bilan qarashga yetarli asoslarimiz bor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ulugʻbek H. Yangi oʻzbek sheʼriyati - Toshkent; Adib, 2012;
2. Ulugʻbek Hamdam. Yangi oʻzbek sheʼriyati: ilmiy maqolalar. – Toshkent: Adib, 2012.
3. Rahimjonov N. Mustaqillik davri oʻzbek sheʼriyati. Toshkent: Fan, 2007.
4. Jabborov N. Zamon. Mezon. Sheʼriyat. Toshkent, Gʻ.Gʻulom nomidagi nashriyot matbaa birlashmasi, 2015.
5. Yulchiyev Q. Oʻzbek sheʼriyatida birlik va uchlik poetikasi. PhD dissertatsiyasi. Toshkent, 2017.
6. T.Boboyev "Adabiyotshunoslik asoslari" Toshkent. "Oʻzbekiston" 2002